

KRITICKÉ MYŠLENÍ

Vítejte, milí studenti!

Dnes se společně podíváme na důležitou dovednost, která vám pomůže v každodenním životě i ve studiu - kritické myšlení. Kritické myšlení není jen o tom, co si myslíte, ale také o tom, jak si myslíte. Pojdme se společně podívat, co to znamená být kritickým myslitelem a jak můžeme tuto dovednost rozvíjet.

Kritické myšlení je definováno jako „schopnost zkoumat a analyzovat informace a myšlenky s cílem porozumět a hodnotit jejich hodnoty a předpoklady, spíše než jednoduše přijímat návrhy za nominální hodnotu“ (UNESCO, 2013). Kritické myšlení má zásadní vliv na lidské chování: například když je člověk s kritickým myšlením vystaven šokující zprávě, nedělá ukvapené závěry, ani nereaguje tak, že to okamžitě sdělí ostatním. Protože nelze ověřit veškeré informace, hledáte ověření autora a logiku zprávy. Člověk s kritickým myšlením je také schopen posoudit důvody výběru formátu, načasování a způsobu komunikace. Vzhledem k tomu, že média jsou tolik ovlivňována a kontrolována politickou agendou, zůstat kritičtí k informacím, které konzumujeme, nám pomáhá vytvářet si vlastní osobní názory a bránit se pokusům nechat se oklamat pochybnými zdroji.

Saňte se detektivem – pokládejte správné otázky!

V kontextu kritického mediálního konzumenta by se kritické otázky s největší pravděpodobností týkaly motivů autora. Jak byly informace ověřeny? Kdo by mohl mít prospěch z šíření takových informací? To může také znamenat, že jste vnímáni jako negativní osoba, zejména v situacích, kdy by například nebral nic, jako nominální hodnotu, mohlo rozrušit vašeho partnera v rozhovoru. Kritici myslitelé by raději debatovali prostřednictvím dialogu, než aby souhlasili s předem definovaným postojem. Na druhou stranu myšlenka kritizovat není o negativním postoji, ale spíše o upřímných reakcích. Abyste porozuměli průsečíku kritického myšlení a MIL, zkuste o sobě přemýšlet jako o detektivovi i v těch nejvšednějších každodenních situacích.

KRITICKÉ MYŠLENÍ vytváří tyto kompetence:

- ekonomický styl myšlení a finanční gramotnost (ekonomie, finance, matematika)
- logické myšlení
- znalost historických a politických souvislostí (historie a politologie)
- digitální kompetence
- mediální gramotnost a znalost mediálního prostředí
- čtenářská gramotnost
- kreativní myšlení

dohromady vytváří ZNALOST KONTEXTU

Prvky Kritického Myšlení:

- **Analýza:** Schopnost rozkládat složité problémy na jednodušší části.
- **Hodnocení:** Schopnost posuzovat informace, argumenty nebo tvrzení a rozhodovat o jejich platnosti a relevanci.
- **Syntéza:** Schopnost kombinovat různé prvky do nového celku nebo formulovat vlastní názory a argumenty.
- **Kreativita:** Schopnost přicházet s novými a inovativními myšlenkami a řešeními.

Nástroje pro Racionální Rozhodování

Kritické myšlení je schopnost analyzovat, hodnotit a syntetizovat informace k racionálnímu rozhodování. Jedním z nástrojů, které nám pomáhají dosáhnout tohoto cíle, jsou břitvy kritického myšlení. Dnes se na pět takových super užitečných nástrojů podíváme. Pomohou vám lépe rozumět světu kolem vás. Kritické myšlení je jako superhrdinská schopnost, kterou můžete trénovat - a břitvy kritického myšlení jsou jako vaše tajné zbraně! Tyto principy nám umožňují řešit problémy a vyhodnocovat argumenty s jasností a objektivitou.

BŘITVY:

- Occamova břitva: Pokud pro nějaký jev existuje vícero vysvětlení, je lépe upřednostňovat to nejméně komplikované.
- Popperova břitva - nemá smysl se zabývat teoriemi, které nelze vyvrátit - „Vědecké teorie jsou ověřitelné. Ověřitelné teorie je možné na základě ověřovacího postupu zamítnout (a nahradit teoriemi jinými).“
- Humeova břitva - žádné svědectví není s to dokázat zázrak - Žádné svědectví není dostatečné k dokázání zázraku, ledaže by šlo o svědectví takového druhu, že by jeho mylnost byla ještě zázračnější než skutečnost, kterou se snaží doložit.
- Hanlonova břitva - nehledejte zlý úmysl tam, kde je dostatečným vysvětlením hloupost - Podobný citát se nachází v krátké povídce Logic of Empire (Logika impéria), kterou v roce 1941 napsal Robert Heinlein („Přisuzujete ničemnosti to, co je výsledkem prosté hlouposti.“), takže podle některých je Hanlonova břitva pouhou zkomoleninou Heinleinovy břitvy.
- KISS princip - udržujte věci jednoduché (nemá smysl věci komplikovat).

SAGANŮV NEVIDITELNÝ DRAK

Počáteční tvrzení: „V mé garáži žije plameny šlehající drak.“

Předpokládejme, že vám vážně předložím takové tvrzení. Jistě byste se sami chtěli podívat, abyste se přesvědčili. Během minulých století se objevilo nespočet příběhů o dracích, ale žádné důkazy o jejich skutečné existenci. Jaká příležitost!

„Ukaž mi ho,“ řeknete. A já vás zavedu do mé garáže. Podíváte se dovnitř a uvidíte žebřík, prázdné plechovky od barvy..., ale žádného draka.

„Kde je drak?“, ptáte se. „Je přímo tam,“ odpovídám nejasně mávaje rukou. „Zapomněla jsem zmínit, že je to neviditelný drak.“

Navrhujete mi posypat podlahu garáže moukou, aby se zjevily drakovy stopy.

„Dobrý nápad,“ řeknu „Ale tento drak se vznáší ve vzduchu.“

Dále chcete použít infračervený senzor, který odhalí neviditelný oheň. „Dobrý nápad, ale neviditelný plamen nevydává žádné teplo.“

Chcete tedy nasprejovat draka barvou, aby ho bylo vidět. „Dobrý nápad, ale tohle je nehmotný drak a barva se na něm nezachytí.“

A tak dále. Zavrhuju každý fyzický test, který navrhuje, se speciálním vysvětlením, proč by nefungoval.

Jenže jaký je rozdíl mezi neviditelným, nehmotným, létajícím drakem, který chrlí oheň bez tepla, a vůbec žádným drakem? Pokud nelze provést žádný experiment, který by mohl moje tvrzení vyvrátit, jakou má mé tvrzení o existenci draka vlastně hodnotu?

Vaše neschopnost vyvrátit mé hypotézy není totéž jako dokázat, že hypotéza pravdivá je. Tvrzení, jež nelze otestovat, a tedy ani vyvrátit, jsou z hlediska pravdivosti bezcenná. A to jakkoli by v nás vzbuzovala pocit úžasu. Ve skutečnosti po vás totiž chci, abyste mému tvrzení slepě věřili. Z mého neústupného tvrzení, že v mé garáži je drak, jste skutečně zjistili jen to, že to v hlavě nemusím mít tak úplně v pořádku. Divili byste se, co mě o existenci přesvědčilo, pokud není možnost existenci fyzicky otestovat. Asi byste si řekli, že se mi jen něco zdálo, nebo jsem měla halucinace. Ale proč potom mluvím tak vážně? Možná opravdu potřebuji pomoc. Přinejmenším jsem možná podcenila lidskou omylnost.

Představte si, že bez jediného úspěšného testu si stále chcete svědomitě zachovat otevřenou mysl. Představu oheň chrlícího draka v mé garáži hned nezavrhnete. Přítomné důkazy jsou sice silně proti ní, ale pokud se objeví nová data, jste připraveni je prozkoumat a zjistit, zda vás nyní přesvědčí. A ode mě by zase bylo nefér, abych se urazila jen proto, že mi nevěříte. Nebo abych vás kritizovala za to, že jste fádni a bez představivosti. A to jen proto, že jste existenci mého draka označili za „nedokázanou“.

Závěrem:

Lze říci, že znalost a používání břitev kritického myšlení je nezbytné pro každého, kdo si přeje dosáhnout racionálního a objektivního pohledu na svět. Tyto principy nám poskytují nástroje k analýze, hodnocení a syntéze informací, což nám umožňuje efektivněji řešit problémy a vyhodnocovat argumenty. Používání břitev kritického myšlení nás také chrání před iracionálním myšlením a pomáhá nám odhalovat chyby v argumentaci a zpochybňovat mylná tvrzení. V konečném důsledku nám tyto břitvy umožňují dosáhnout vyšší úrovně intelektuálního růstu a osobního rozvoje.

